

เปอรานากัน (Peranakan) สายเลือดลูกผสม

อดีตชาวจีนมีการอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ตามเมืองท่าที่สำคัญต่าง ๆ และด้วยความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชาวจีนจึงเกิดชุมชนขึ้นเรียกกันว่า “ไชน่าทาวน์” (Chinatown) ซึ่งเป็นแหล่งที่รวมความเป็นชนชาติจีน เป็นที่ประกอบธุรกิจการค้า และเป็นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะคนเชื้อสายจีนในกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศ ดังเช่น โทนี่ ตัน เค็ง ยัม (Tony Tan Keng Yam) ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของประเทศสิงคโปร์ หรือคุณฉินนินท์ เจียรวนนท์ ประธานกรรมการบริหารเครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น จากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน โดยเฉพาะในแถบคาบสมุทรมลายู-อินโดนีเซีย (Nusantara) ทำให้ก่อกำเนิดสายเลือดลูกผสมขึ้น และมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่มีอัตลักษณ์ เรียกว่า “Peranakan” (เปอรานากัน) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Baba-Nyonya (บ่าบ่า-ย่าหย่า)

คำว่า “Baba-Nyonya” (บ่าบ่า-ย่าหย่า) เป็นคำที่ชุมชนชาวจีนเลือดผสมในมะละกาเรียก

ตนเอง ซึ่งคำว่า “Baba” (บ่าบ่า) เป็นคำที่มาจากคำยืมมาจากภาษาเปอร์เซียแปลว่า การให้เกียรติบรรพบุรุษ และถูกนำมาใช้เรียกชาวจีนเลือดผสมที่เป็นเพศชาย ส่วนคำว่า “Nyonya” (ย่าหย่า) ก็ถูกนำมาใช้เรียกชาวจีนเลือดผสมที่เป็นเพศหญิง เป็นคำที่ชาวชวา ยืมมาจากภาษาอิตาลี คือคำว่า “Nona” (grandma) แปลว่า ผู้หญิงต่างชาติที่แต่งงานแล้ว หรืออาจจะมาจากคำว่า “Donha” ซึ่งเป็นภาษาโปรตุเกสแปลว่า คุณผู้หญิง เนื่องจากขณะนั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของชาวยุโรปทำให้มีหญิงชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ในชวามาก ชาวชวาจึงเรียกหญิงเหล่านั้นว่า Nona ซึ่งใช้ในความหมายว่า คุณผู้หญิง (Peranakan, ม.ป.ป.) และในพจนานุกรมไทย ฉบับสมบูรณ พ.ศ.2519 ได้ให้ความหมายของคำว่า บ่าบ่า ว่า “ชายชาวจีนที่เกิดในมาเลเซีย พ่อเป็นจีน แม่เป็นมลายู ถ้าเป็นหญิงเรียก ย่าหย่า” ส่วนคำว่า “Peranakan” เป็นภาษามลายู มีรากศัพท์มาจากคำว่า ‘ank’ มีความหมายว่า เด็ก เมื่อนำมารวมกับคำว่า ‘per-... ‘an’ เป็น peranakan หมายถึง ครรภ์, ถือกกำเนิดที่นี้ จนในที่สุดคำนี้ก็ถูกนำมาใช้เรียก

สายเลือดลูกผสมที่ถือกำเนิด ณ ดินแดนคาบสมุทรมลายู-อินโดนีเซีย (Shamsul AB, 2011)

ในปี พ.ศ.2553 สถานีโทรทัศน์ได้นำละครของประเทศสิงคโปร์ เรื่อง The Little Nyonya (บ๊อบบี้ ย่าหย่า...รักยิ่งใหญ่จากใจดวงน้อย) มาออกอากาศในประเทศไทย จนเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างสูง เนื่องจากเป็นละครโทรทัศน์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงวัฒนธรรมของชาวจีนเปอรานากัน หรือบ๊อบบี้-ย่าหย่าในประเทศสิงคโปร์ โดยมีหญิงสาวเป็นตัวละครเอกที่แต่งกายด้วยชุดบ๊อบบี้-ย่าหย่า และแสดงออกในการประกอบอาหารแบบเปอรานากัน รวมถึงฉากในละครที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีส และอุปกรณ์ประกอบฉากต่างๆ เช่น ถ้วยชาม การจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้ เป็นต้น ซึ่งคำว่าเปอรานากัน และบ๊อบบี้-ย่าหย่า เป็นคำถูกใช้เรียกลูกหลานชาวจีนเลือดผสมที่ถือกำเนิด และอาศัยอยู่ ณ ดินแดน

คาบสมุทรมลายู-อินโดนีเซีย ซึ่งประกอบด้วยเมืองมะละกา (Malacca) และเมืองปีนัง (Penang) ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ (Singapore) และหมู่เกาะชวา (Java) ประเทศอินโดนีเซีย มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 (Petite nyonya, 2009) นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ณ คาบสมุทรมลายู-อินโดนีเซีย ทำให้ถือกำเนิดเปอรานากันที่มีสายเลือดลูกผสมระหว่างชนพื้นเมืองเดิมกับชาวต่างชาติมากมาย ดังนั้นจึงสามารถแบ่งชาวเปอรานากันตามเชื้อชาติผสมได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวจีนเปอรานากัน (Peranakan Chinese) กลุ่มชาวอาหรับเปอรานากัน (Peranakan Arabs) กลุ่มชาวดัตช์เปอรานากัน (Peranakan Dutch) และกลุ่มชาวอินเดียเปอรานากัน (Peranakan Indians) แต่ด้วยกลุ่มชาวจีนเปอรานากันเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญในสังคมทำให้คำว่า “เปอรานากัน” ถูกใช้อ้างถึงเฉพาะกลุ่มชาวจีนเปอรานากันเท่านั้น (Encyclopedia Britannica, 2012)

ช่วงต้นศตวรรษที่ 15 เจิ้ง เหอ (Zheng He) ได้รับคำสั่งจากกษัตริย์จีนให้ออกเดินทางมายังคาบสมุทรมลายู-อินโดนีเซีย พร้อมทั้งนำเครื่องราชบรรณาการมามอบให้กับสุลต่านเมืองมะละกา ซึ่งในขณะนั้นเป็นรัชสมัย Parameswara (Sultan Iskandar Shah ผู้ค้นพบเมืองมะละกา) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับมะละกาจึงถือเกิดขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ.1459 กษัตริย์จีนได้ให้เจ้าหญิงฮัง ลี โป (Hang Li Po) เดินทางมายังเมืองมะละกา เพื่อแต่งงานกับสุลต่าน Mansur Shah หลังจากนั้นชาวจีนก็อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกราก ณ เมืองมะละกามากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน (Hokkien) แล้วนำไปสู่การแต่งงานข้ามเชื้อชาติจนถือกำเนิดลูกหลานเลือดผสม

ระหว่างจีนกับมลายู และนั่นก็คือจุดเริ่มต้นของ ชาวจีนเปอรานากัน (Petite nyonya, 2009)

เมื่อลูกหลานชาวจีนเลือดผสมมีจำนวนมาก ขึ้นก็ทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม และมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง โดยนำวัฒนธรรมจีนกับมลายูมาผสมผสานกันจนได้วัฒนธรรมใหม่ เรียกว่า “เปอรานากัน” ต่อมาในต้นศตวรรษที่ 19 ชาวจีนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ชาวจีนเลือดผสมเจือจางลงจนแทบจะเป็นจีนเต็มตัว ถึงอย่างไรวัฒนธรรมเปอรานากันก็ยังคงดำเนินอยู่ ตราบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนแบบชิโนโปรตุกีสที่ยังคงมีผู้คนอาศัยอยู่ และภาษาที่ชาวจีนเปอรานากันใช้พูดคุยกันมักจะผสมคำจีน มลายูและอังกฤษ เช่น คำว่า ยานัด หมายถึงสับปะรด มาจากคำว่า lanas ซึ่งเป็นภาษามลายู หรือประโยคภาษามลายูที่มักจะพูดกันทั่วไปว่า “Dia suka

datang sini sembang.” แปลว่าเขาชอบมาที่นี่ และพูดคุย นอกจากนี้อาหารก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่ผสมผสานกัน โดยชาวเปอรานากันจะนำเครื่องปรุงของท้องถิ่นมาใช้ประกอบอาหาร อีกทั้งการแต่งกายของชาวเปอรานากันก็เป็นแบบมลายู เรียกว่า ชุดบ้าบ้า-ย่าหย่า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่ผสมผสานรูปแบบของชาวจีนและชาวมลายูเข้าด้วยกันอย่างสวยงาม โดยผู้หญิงจะสวมเสื้อผ้าหน้าตัวยาว มีแขนยาว และจุกคล้ายดอกไม้ พร้อมทั้งติดเข็มกลัดที่มีลวดลายงดงาม 3-4 ชั้น/ตัว แล้วนุ่งผ้าปาเต๊ะ ซึ่งเป็นผ้าพื้นเมืองของมลายู และสวมรองเท้าที่ปักด้วยลูกปัดหลากสีเป็นลวดลายต่าง ๆ ส่วนผู้ชายแต่งกายคล้ายแบบจีนดั้งเดิมหรือแต่งกายด้วยสูทแบบตะวันตก รวมถึงเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เครื่องถ้วยชานยา (Nyonya Wares) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงระดับชนชั้นชาวเปอรานากัน ถ้าชนชั้นสามัญจะใช้เครื่องลายครามที่มี

คุณภาพปานกลาง และมีลวดลายที่พบเห็นได้ทั่วไป ส่วนเครื่องถักยวขนยาที่มีคุณภาพดี ฝีมือการลงยาสีประณีตสวยงามแสดงให้เห็นถึงความหรูหราของชนชั้นสูงที่ร่ำรวย (นิสิต มโนตั้งวรพันธุ์ และปริวรรต ธรรมมาปีชากร, 2553)

กลางศตวรรษที่ 19 ยุคอาณานิคมที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ชาวเปอรานากันส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษา และรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตก โดยเฉพาะในเมืองใหญ่อย่างปีนังและสิงคโปร์ ทำให้วัฒนธรรมเปอรานากันบางอย่างที่สืบทอดมาถูกปรับเปลี่ยน หรือหลงลืมไปตามกระแสการพัฒนาทางสังคม เช่น การแต่ง

กายแบบบ้าบ้า-ย่าหยาก็หดหายไป หรือปรับเปลี่ยนจากการใช้ผ้าปักคลุมมาเป็นผ้าลูกไม้สำเร็จรูปแทน หรือการดำเนินชีวิตแบบครอบครัวใหญ่กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวด้วยภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในเมืองมะละกา ปีนัง สิงคโปร์ และภูเก็ตก็ยังคงปรากฏวัฒนธรรมเปอรานากันในรูปแบบของธุรกิจการค้า เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีบ้านเรือนเปอรานากันให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าพักและเยี่ยมชม หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมแบบเปอรานากัน ได้แก่ เสื้อผ้าชุดบ้าบ้า-ย่าหย่า เครื่องถักยวขนยา รองเท้าสตรีปักลวดลายด้วยลูกปัดหลากสี เป็นต้น

ปัจจุบันชาวจีนเปอรานากันพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรมเปอรานากันด้วยการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมเปอรานากัน (Peranakan Association) ขึ้นในมะละกา ปีนัง กัวลาลัมเปอร์ สิงคโปร์ และภูเก็ต ซึ่งสมาคมแต่ละแห่งมีการประสานงานติดต่อกัน และจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ชาวจีนเปอรานากัน

นาถันรุ่นใหม่ทุกคนได้รู้จัก และไม่หลงลืมราก
เง้าของตนเอง นอกจากนี้ในประเทศสิงคโปร์มี
การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานปอรานากันขึ้น เพื่อ
เก็บรวบรวมวัตถุต่าง ๆ ที่แสดงถึงศิลปะอันเป็น
สัญลักษณ์ของเปอรานากัน และจัดแสดงวัฒน
ธรรมเปอรานากันด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย
เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้เข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้
พิพิธภัณฑ์ในปีนั้น และมะละกาก็มีการจัดแสดง
วัฒนธรรมเปอรานากันไว้ด้วยเช่นกัน ส่วนใน
จังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นสถานที่หนึ่งที่ปรากฏเรื่อง
ราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาวจีนเปอรานากัน
เนื่องด้วยบรรพชนชาวภูเก็ตสืบเชื้อสายมาจาก
ชาวจีนเปอรานากันในประเทศสิงคโปร์
มาเลเซีย และอินโดนีเซีย จากสายสัมพันธ์อัน
ใกล้ชิดนี้ทำให้เกิดเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยวัฒน
ธรรมเปอรานากันที่ไม่แตกต่างไปจากที่อื่น

เอกสารอ้างอิง :

- Encyclopedia Britannica. 2012. **Peranakan** (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/451004/Peranakan> [2012, August 30]
- Peranakan (ออนไลน์). ม.ป.ป. สืบค้นจาก: <http://www.docstoc.com/docs/118235819/Peranakan> [2012, August 30]
- Petite nyonya (นามแฝง). 2009. **Peranakan/ BabaNyonya – Its Historical Beginning and Culture at a Glance** (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://nyonyapendekmelaka.blogspot.com/2009/07/peranakan-its-historical-beginning-culture> [2012, August 30]
- Shamsul AB. 2011. Discourses on “Peranakanness” with focus on The Peranakan Chinese Community in Contemporary Kelantan, Malaysia (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://ukm.academia.edu/wwwkitaukmyy/Papers/1127529/Discourses_on_Peranakanness_with_focus_on_The_Peranakan_Chinese_Community_in_Contemporary_Kelantan_Malaysia [2012, August 30]
- นิสิต มโนตั้งวรพันธุ์ และปวีรวรรต ธรรมมาปีชากร. 2553. **เรียนรู้วัฒนธรรมเปอรานากัน (บ้านย่าหาย) จากเครื่องถ้วยชาม** (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_10/pdf/aw8.pdf [30 สิงหาคม 2555]
- ศรยุทธ์ เอี่ยมเอื้อยุทธ. 2553. “เรื่องเล่าผู้คน: เปิดโลก...เปอรานากัน”, **สยามใหม่ จากมุมมองท้องถิ่น**. 70(ตุลาคม-พฤศจิกายน), 12-13.